

В. Сухомлинський також уважно й ретельно відбирав учителів Павлівської школи. Слід зазначити, що методична досвідченість викладача не враховувалась при прийманні на роботу, головними параметрами були – любов до дітей і науки, бажання творити й удосконалюватися. «Для того, щоб душа в процесі виховання дійсно зберегла здоров'я та світло, той, хто вчить і виховує повинен бути не стільки вчителем, скільки провідником та служителем природи, єдиним істинним ... вчителем», так визначав автор педагога, у В.Сухомлинського вчитель – це не тільки наставник, але й друг.

Висновок. Таким чином, більшість ідей естетичного виховання в сучасних вищих технічних навчальних закладах тісно пов'язані й без сумніву ґрунтуються на гуманістичних ідеях В. Сухомлинського. Розроблені В. Сухомлинським ідеї естетичного виховання ґрунтуються на досвіді видатного педагога, отриманого протягом життя. Основною метою для В. Сухомлинського було виховання самодостатньої особистості з високою моральністю та естетичною вихованістю. І результати його педагогічної праці показали, що це можливо, але за умови взаємодії викладача та студента на основі любові один до одного, ближнього, праці, природи, мистецтва та всього прекрасного. Сучасний вищий технічний заклад використовує ідеї В. Сухомлинського в позааудиторній діяльності з метою підвищення та розвинення естетичного виховання студентів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сухомлинський В.О. Проблеми виховання всебічно розвинутої особистості. Вибрані педагогічні твори в 5 т. – К.: Радянська школа, 1977. – Т.1. – С. 177-184.
2. Сухомлинський В.О. Сердце отдаю детям. – К.: Радянська школа, 1974. – 287с.
3. Сухомлинський В.А. Как воспитать настоящего человека. Педагогическое наследие – М.: Педагогика, 1990. – 280с.
4. Сухомлинський В.О. Павлівська середня школа. Вибрані педагогічні твори в 5 т. – К.: Радянська школа, 1977 – Т.4. – С. 369-385.
5. Бутенко В.Г. Эстетическое воспитание молодежи средствами искусства. – М., 1991. – 242 с.

УДК 378.2:355.58

І.В. Іванова

ЗАГАЛЬНІ ПРИНЦИПИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ДИСЦИПЛІНИ «БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ»

У статті узагальнені принципи модернізації дисципліни «Безпека життєдіяльності» з урахуванням умов сьогодення. Вважається доцільним доповнення дисципліни питаннями соціально-економічної, психологічної безпеки і витривалості в екстремальних ситуаціях.

In the article the generalized principles of modernization of discipline «Safety of vital activity» taking into account the terms of today's. Addition of discipline is considered expedient the questions of socio-economic, psychological safety and endurance in extreme situations.

Актуальність. Новітнє національне державотворення в Україні призвело до корінних змін у сфері ідеології та економіки, соціальному, культурному, духовному житті нації. Україна підтримала Концепцію Організації Об'єднаних Націй про сталий людський розвиток, в якій пріоритет віддається розвитку безпеки кожної людини, а основним напрямом своєї діяльності на найближчі 50 років ООН визначила перехід від безпеки держав до безпеки особи [1: 8].

В умовах постійного зростання інтенсивності життєдіяльності людини, впровадження високих технологій та унікального розвитку інформаційного середовища, різко зростає роль суб'єктивного чинника в оптимізації взаємовідносин людини з середовищем існування. Забезпечення безпеки людини і зниження рівня ризику можливі лише при володінні

знаннями про закономірності розвитку потенційних небезпек і розумінні заходів, які здатні відвернути небезпеку або знизити ризик до допустимого рівня.

З урахуванням сучасних аспектів і напрямів забезпечення безпечної життєдіяльності людини, концепція освіти з напрямку “Безпека життя і діяльності людини”, затверджена Міністерством освіти і науки України 12 березня 2001 року, передбачає розширення тематики навчальних дисциплін, безпосередньо націлених на певні розділи безпеки: від традиційних – охорона праці, цивільна оборона, безпека дорожнього руху тощо – до екологічної і соціальної безпеки, безпеки здоров'я, ергономіки та інше [1: 9]. Зважаючи на це, зростає роль освіти, здатної навчити людину безпечної життєдіяльності в довкіллі, вміння уникати небезпек, приймати правильне рішення відносно поведінки в ситуації, що є небезпечною для життя (М.Бакка, Н.Будна, Л.Василенко, Т.Воронцова, Я.Галаджун, В.Гірна, Л.Кезіна, Г.Кондрацька, Б.Невзоров, І.Репік, В.Ромашкан, Л.Сидорчук, Б.Храмцов, Є.Чернишова та ін.).

На наш погляд, соціально-економічні умови сьогодення, приєднання закладів освіти України до Болонського процесу, запровадження у навчальний процес вищої школи змістових модулів, потребує узгодженої термінової модернізації змісту дисципліни „Безпека життєдіяльності”. Оскільки збільшення навчального навантаження та аудиторних годин на викладання „Безпеки життєдіяльності” є сьогодні нереальним. *Метою* нашої статті було проаналізувати змістові модулі з дисципліни «Безпека життєдіяльності» для їх подальшої модернізації.

До першого розділу (модуля) дисципліни «Безпека життєдіяльності у повсякденних умовах» різні вищі навчальні заклади України включають питання, які пов'язані з охороною довкілля, безпекою навколишнього середовища, проблемами сучасного техногенного та антропогенного забруднення атмосфери, літосфери, гідросфери тощо. Означена тематика є прерогативою дисципліни «Загальна екологія». Питання безпеки у виробничому середовищі, електро- та пожежна безпека – прерогатива дисциплін «Основи охорони праці» та «Охорона праці в галузі». Тому ми вважаємо доцільним виключити загальні питання екології та виробничої безпеки з дисципліни «Безпека життєдіяльності» і залишити лише питання, які стосуються впливу несприятливих умов існування на здоров'я людини та загальні принципи здоров'язберігаючих технологій. Такий підхід дозволяє уникнути повторів під час навчання у вищому навчальному закладі, забезпечити унікальність та уніфікованість дисципліни.

Методологія, яка використовувалася для моделювання безпеки життєдіяльності людини у суспільстві, на теперішній час потребує змін. Сьогодні необхідним є пошук нових шляхів формування системи безпеки громадян і держави в цілому, а саме: з урахуванням типології небезпек, можливості виникнення комбінованих природних та техногенних катастроф нового масштабу і виду, залежність психічної і фізичної витривалості людини на випадок ядерної та інформаційної атаки. Тому, одним із додаткових завдань під час викладання дисципліни «Безпека життєдіяльності» вважається надати студентам не тільки загальне уявлення про небезпеки, а й навчити студентів ширше використовувати отримані знання у майбутній професії, правильно оцінювати життєвонебезпечні ситуації і приймати оптимальні рішення, не втрачаючи психологічної рівноваги.

Будь-які екстремальні ситуації, які є небезпечними для життя, створюють для організму складні психічні стани від емоційного напруження, тривоги, жаху до рухового перезбудження та паніки [4; 5]. Студентам необхідно чітко уявляти собі основні захисні механізми організму людини, знати про безпеку та виживання людини на випадок конкретних надзвичайних ситуацій (землетрус, повень, урагани, пожежі тощо), отримати психологічну підготовку і психотехніки самозахисту людини в життєво небезпечних ситуаціях, застосовувати методики подолання жаху в екстремальних умовах.

Модернізація економіки України, зміни форм власності та управління в державному секторі економіки призвели до наявної потреби суб'єктів господарювання у захисті своїх майнових інтересів і робітників від різноманітних ризиків. Питання соціально-економічної безпеки та фінансової грамотності набувають великої актуальності під час вивчення

«Безпеки життєдіяльності», особливо для студентів, які не профілюються у цьому напрямі: філологи, технологи, біологи, фізики, математики тощо.

Крім психологічної безпеки і витривалості людини в екстремальних ситуаціях, ми пропонуємо додати до змісту дисципліни питання економічної безпеки. До основних напрямів забезпечення економічної безпеки особистості, за Л. А. Михайловим, відносять кредитування, інвестування, страхування, захист авторських прав, захист прав споживачів [2].

Захист авторських прав, як один із напрямів економічної безпеки особистості, у більшості випадків стосується людей творчих професій: письменників, видавців, програмістів, учених. Якщо врахувати, що класичний університет готує саме творчих людей та вчених, то питання захисту авторських прав є актуальним і потребує особливої уваги. Проте, для пересічних громадян можливість добре орієнтуватися в даному питанні чи хоча б мати уявлення про наявність авторських прав є теж необхідним, тому що кожен з нас протягом свого життя може стати власником матеріального чи інтелектуального продукту.

Кожного разу, коли людина купує будь-яку річ, продукт чи технічний прилад, вона має знати про свої права споживача, тому що це стосується не тільки економічної безпеки, але й збереження фізичного здоров'я громадян. Особливо це важливо при придбанні продуктів харчування, тому що безпека життя і здоров'я людини залежить від якості, складу, строку придатності тих продуктів харчування, які він споживає.

Різноманітні депозитні вклади у банках та кредитних спілках, іпотечні та споживчі кредити стають однією з невід'ємних частин існування сучасного суспільства. Вони надаються у багатьох фінансових структурах та громадських організаціях України. На жаль, більшість громадян отримують мінімальний об'єм інформації, не володіють правилами користування ними, не знають про небезпечні моменти означених послуг. У період глобальної фінансової кризи питання грамотного, зваженого ставлення до своїх заощаджень є головною проблемою безпеки добробуту людини, родини і країни в цілому.

Під час представлення теми фінансової безпеки ми звертаємо увагу на ключові моменти депозитних договорів. Кредитування фізичних осіб це необхідний елемент сучасного життя, тому що дозволяє людині покращити своє економічне становище, стимулює до раціонального розподілу грошових капіталів, правильної оцінки фінансових можливостей. При цьому необхідно орієнтуватися в умовах позики, визначати переваги та безпечність того чи іншого банку, прорахувати свою платоспроможність.

Один із найбільш надійних заходів, який здатен відвернути небезпеку або мінімізувати ризик матеріальних збитків до допустимого рівня, є страхування. На змістовому наповненні цієї теми ми зупинимось детальніше. Страхування – це спосіб відшкодовувати збитки, які отримала фізична чи юридична особа через розподіл між багатьма особами (страхова сукупність). Страхування – це складова частина фінансів. Зміст страхування визначається загальними функціями: розподільною (превентивною) та контрольною (рис. 1). Розподільна функція страхування реалізується через формування спеціалізованого страхового фонду і через його розподіл у разі виникнення страхового випадку дозволяє організувати повернення збитків.

Наприклад, повені, землетруси, які трапляються у західному регіоні України, вибухи на шахтах Донбасу тощо, обумовлюють необхідність негайного втручання страхових компаній для фінансового захисту пересічних громадян. Держава не в змозі утримувати контроль над усіма небезпеками, які можуть трапитися в Україні. У цьому може бути реальною допомогою розподільна (превентивна) функція страхування. Залежно від розмірів збитків (матеріальних, моральних, фізичних), будуть залежати розміри компенсацій. Тобто розподіл коштів у разі настання страхового випадку виплачується пропорційно нанесеним збиткам. Крім того, завчасна інформаційна та психологічна підготовка суспільства до можливих збитків, масштабні заходи для попередження виникнення надзвичайних ситуацій, дозволять мінімізувати загальні ризики та наслідки надзвичайних ситуацій для населення.

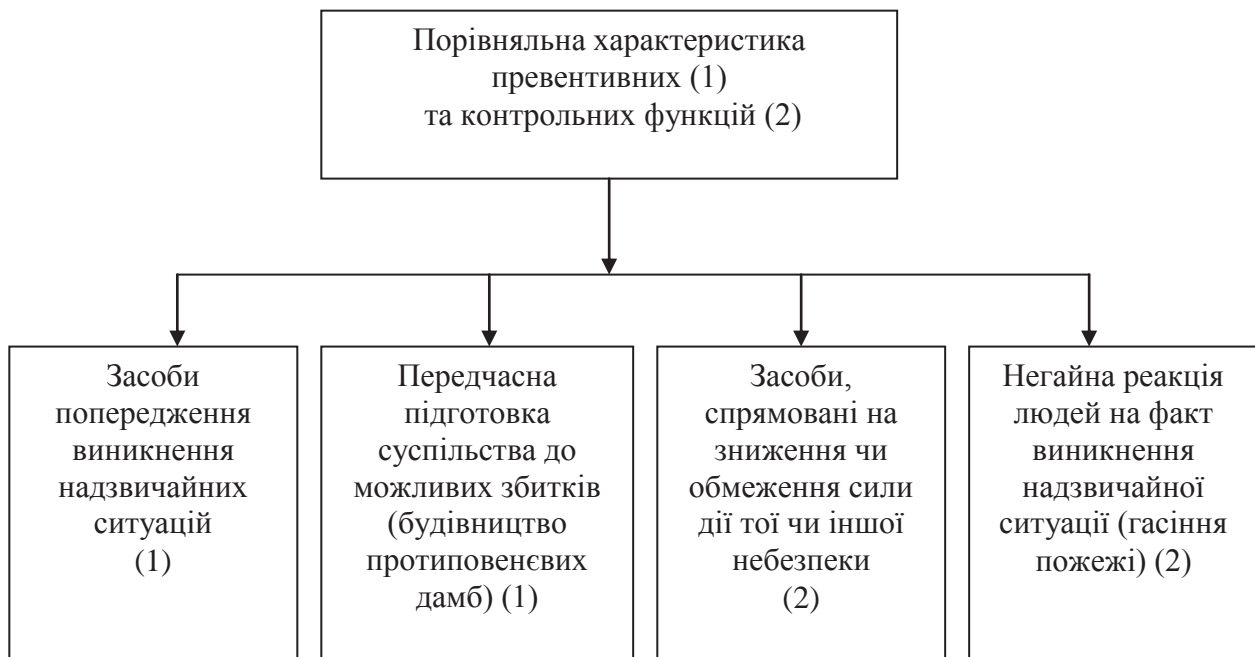

Рис. 1. Порівняльна характеристика превентивної та контрольної функцій страхування.

Таким чином, страхування передбачає можливість зниження вірогідності настання ризику і зниження розміру збитків шляхом проведення превентивних заходів. Мобілізація страхових заощаджень, як способу боротьби з небезпеками, є найбільш ефективним заходом на випадок своєчасного прогнозування та попередження про час появи і силу небезпеки. Контрольна функція забезпечує цільовий розподіл коштів страхових фондів.

Страхування може здійснюватись як на загальнообов'язковій, так і на добровільній засаді [3].

Загальнообов'язкове державне страхування включає:

- пенсійне страхування;
- страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності і витратами, обумовленими народженням і похованням;
- медичне страхування;
- страхування від нещасного випадку на виробництві і професійного захворювання;
- страхування на випадок безробіття (рис.2).

Видами добровільного страхування можуть бути:

- страхування життя;
- страхування від нещасних випадків;
- медичне страхування;
- страхування транспорту (залізничного, наземного, повітряного, водного);
- страхування вантажів та багажу;
- страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних лих;
- страхування майна;
- страхування кредитів; страхування інвестицій;
- страхування цивільної відповідальності власників наземного транспорту тощо (рис. 2).

Прийнятий у 1997 році Верховною Радою України Закон „Про страхування”, розподілив страхові компанії на „life” – ті, що зайняті страхуванням життя і „non life” – ті, що здійснюють інші види страхування. Закон „Про страхування” унеможливив діяльність „трастів”, які гарантували клієнтам від 300% до 1000% річних і призвели до фінансового краху багатьох людей.

Рис.2. Законодавчі відмінності загальнообов'язкового і добровільного страхування.

Таблиця 1.

Світові показники страхового сектору економіки

Держава	Частота страхових виплат премій на одну особу (долл.США)	Рівень розповсюдження страхування	
		Страхування життя, премії (% ВВП)	Інші види страхування, премії (% ВВП)
Японія	3498,6	8,64	2,22
США	3461,6	4,6	4,98
Данія	2448,3	4,84	2,68
Німеччина	1627,7	3,06	3,70
Південна Корея	1159,8	8,23	3,38
Іспанія	1091,5	6,35	3,12
Малайзія	198,0	2,94	1,97
Словаччина	148,8	1,46	1,92
Польща	144,5	1,04	1,92
Росія	66,6	0,96	1,81
Болгарія	43,1	0,44	1,47
Україна	17,1	0,01	2,00

У той час, накопичувальні страхові програми (страхування життя) є одним із найбільш надійних засобів розміщення грошових коштів на тривалий період для фізичних осіб. Такі програми, крім накопичення коштів з гарантованим отриманням привабливого інвестиційного доходу, забезпечують гідний страховий захист життя у разі виникнення надзвичайних подій (на відміну від банківських депозитів). Слід зауважити, що у подальшому людина може витратити збережені гроші на здійснення найрізноманітніших

життєвих планів, а саме: відкриття власного бізнесу, навчання у вищому навчальному закладі, купівля нерухомості тощо. Для юридичних осіб ці програми є потужним інструментом для створення гнучкої системи додаткової мотивації та соціального захисту робітників, допомагають знизити плинність кадрів.

Пенсійні програми дають змогу накопичити власний пенсійний фонд, необхідний для збереження бажаного для застрахованої особи рівня життя. Прибутки від страхової компанії можна отримувати у вигляді стипендій, ренти, пенсії незалежно від віку.

Ризикові програми, у свою чергу, дозволяють забезпечити захист фінансових інтересів родини, особливо при отриманні довгострокових іпотечних кредитів; подбати про спадкоємців, отримати надійну фінансову підтримку у випадку втрати працездатності або інвалідності, дорожньо-транспортної пригоди, руйнуванні майна під час стихійного лиха або іншої надзвичайної ситуації. На підприємстві ризикові програми можуть стати основою системи соціального захисту працівників та членів їхніх родин при настанні нещасного випадку, хвороби або смерті годувальника.

При порівнянні світових показників страхового сектору економіки, ми засвідчуємо, що на жаль, страховий ринок України досі мало розвинутий, особливо стосовно довгострокових програм страхування життя (таблиця 1). Тобто, означені питання мають бути одними із пріоритетних при вивченні «Безпеки життєдіяльності» і для убезпечення життя в цілому.

Проведене опитування студентів дозволило нам підтвердити найбільш важливі для них питання особистої безпеки, які зараз не входять або недостатньо висвітлені у стандартах, що формують тематику дисципліни „Безпека життєдіяльності”. Серед таких більшість опитаних зазначають економічну безпеку – 58,6% студентів; надзвичайні ситуації криміногенного характеру (47,22% опитаних), засоби та способи самооборони (33,3%); психологічну та емоційну сталість в екстремальних ситуаціях (22,2%); інформаційну безпеку (25,3%) тощо. Серед питань важливих, за думкою студентів, до вивчення зазначаються і такі фактори як СНІД і венеричні захворювання, тероризм, природні надзвичайні ситуації, вплив атомної енергетики, пожежі тощо.

З урахуванням того, що дисципліна „Безпека життєдіяльності” викладається практично у всіх вищих навчальних закладах, акцент на психологічних та соціально-економічних аспектах безпеки дозволить надати студентам загальні уявлення про різноманітність у сферах правової та економічної діяльності та подолати сучасне соціально-економічне невігластво молоді, формуючи економічне мислення, соціальну культуру і психологічну сталість майбутніх фахівців незалежно від їх спеціальностей. Перспективним у розвитку дисципліни «Безпека життєдіяльності» нами вважається створення єдиної навчальної програми з дисципліни, яка би враховувала одночасно фахову спрямованість навчального закладу і давала можливість розглянути актуальні питання сучасності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Концепція освіти з напрямку „Безпека життя і діяльності людини” / В.О. Кузнецов, В.В. Мухін, О.Ю. Буров, Л.А. Сидорчук, С.А. Шкребець, В.М. Заплатинський // Інформаційний вісник: Вища освіта. – К.: Видавництво науково-методичного центру вищої освіти МОН України. – 2001. – №6. – С. 6-17.
2. Безопасность жизнедеятельности: Учебник для вузов [Л.А. Михайлов, В.П. Соломин, Т.А. Беспамятных и др.]: Под ред. Л.А. Михайлова. – [2-е изд.]. – С.-Пб.: Питер, 2008. – 461 с. – ISBN 978-5-91180-521-0.
3. Нечипорук Л.В. Закон Украины „О страховании”. Комментарий. Издание третье, переработанное и дополненное – Х.: „Одиссей”, 2005. – 400 с.
4. Гайченко В.А. Основи безпеки життєдіяльності людини: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В.А. Гайченко, Г.М. Коваль, Є.П. Буравльов. – 4-те вид., стереотип. – К.: МАУП, 2007. – 440 с. – ISBN 978-966-608-778-5.
5. Гаврілець І. Г. Психофізіологія людини в екстремальних ситуаціях: Навчальний посібник / Ігор Георгійович Гаврілець. – К.: ЗАТ «Віпол», 2006. – 188 с. – Рос. мовою. – Бібліограф. с. 183-184. – ISBN 966-646-0084-X.